

Frank Maerten

Boken *Anmerkungen zu Stalin*

1955 utkom boken *Die Revolution entlässt ihre Kinder*¹ av den då 36-åriga tyske kommunisten Wolfgang Leonhard. Den var en ytterligt kritisk genomgång av Sovjetunionens och det efterkrigstida östtyska DDR:s utveckling. Boken blev en bästsäljare i Väst och förorsakade en mindre flodvåg i den dåtida vänstern. 2009 gav den nu 88-åriga Leonhard åter ut en bok, där han skärskådar stalinismen.

Wolfgang Leonhard. *Anmerkungen zu Stalin*. Berlin: Rowohlt, 2009. -187 sid.

[Svensk översättning: [Anmärkningar om Stalin](#)]

Vad är det då som fått honom, efter Sovjetunionens upplösning och efter så många böcker i ämnet, att vid en så hög ålder på nytt sätta stalinismen i blickfånget? Hans svar är otvetydigt.

Det sker något mycket oroväckande i Putins Ryssland; Stalins återupprättelse. Han är tillbaka i människornas sinnen och i vardagen. Den som i likhet med mig har växt upp under diktatorn, och som därefter hela livet har befattat sig med stalinismens förbrytelser, ser den stora faran, Men också att skeendet inte ges den uppmärksamhet det erfordrar.²

Det är ingen överdrift. Enligt den ryska databasen VTsIOM var de som hade en positiv syn på Josef Stalin 11 procent 1989, för att vara 36 procent tio år senare och idag över 50 procent.

Wolfgang Leonhards levnad

Leonhard föddes i Wien 1921 men växte upp i en utpräglad vänstermiljö i Berlin. Modern Susanne var kommunist och hade varit god vän med kommunistpartiets ledare Karl Liebknecht och Rosa Luxemburg. Vid unga år anslöt sig Wolfgang till partiets ungdomsavdelning Jungen Pionieren. Efter att nazisterna hade tagit makten 1933 sändes han av sin mor till Sverige. När hon 1935 besökte honom – på Viggbyholms internatskola i Täby utanför Stockholm – fick hon varningar att inte återvända till Tyskland, där hon som aktiv antifascist verkat underjordiskt. Men hon såg inte heller någon chans att kunna leva illegalt i Sverige, med risken att utvisas.

Min mor ställde mig en kväll inför valet: Moskva eller Manchester? Jag tvekade inte en sekund.³

Och Moskva blev det för 14-åringen och hans mor. Men en dag i oktober 1936 när han kom hem från den tyskspråkiga Karl Liebknechtskolan, där han liksom de andra tyska och österrikiska politiska emigrantbarnen gick, hade hans mor ”hämtats”. Under nio månader hörde han inget från henne. Senare fick han veta att hon hade dömts till fem års arbetsläger.

Detta vid den tiden milda straffet betydde – vilket alla visste – att hon var oskyldig. Det var bara att gilla läget.⁴

Moderns brott var ”kontrarevolutionär trotskistisk verksamhet”. Hennes straff blev till slut närmare tio år och därefter inre förvisning till det sydsibiriska Altaiområdet. Först 1948 kunde hon, efter flera påstötningar från sonen, återvända till östra Berlin.⁵

¹ Se den svenska utgåvan. Wolfgang Leonhard. *Revolutionens barn*. Översättning Leif Björk. Stockholm: Tidens förlag, 1957. På marxistarkivet: [Revolutionens barn](#)

² W. Leonhard. *Anmerkungen ...* sid. 9.

³ W. Leonhard. *Anmerkungen ...* sid. 15.

⁴ W. Leonhard. *Anmerkungen ...* sid. 18.

⁵ Se moderns memoarbok. Susanne Leonhard. *Mina 13 ryska år. Som kommunist och emigrant i Sovjetunionen*.

Världspolitikens växlingar grep än mer i Wolfgang Leonhards liv. Som en följd av icke-angreppspakten i augusti 1939 mellan Stalin och Hitler stängdes Liebknachtskolan och han placerades i en ryskspråkig skola. Efter Tysklands anfall på Sovjetunionen 1941 förvisades Leonhard, såsom flertalet tyskspråkiga landsflyktiga, till Kazakstan. Därefter utvaldes han för utbildning på ett Kominterninstitut i Kusjnarenkovo i Basjkirien där han gick tills den Kommunistiska Internationalen upplöstes 1943 och skolan stängdes. Hans studier fortsatte sedan vid Institutet för främmande språk i Moskva, då han även arbetade vid tidningen och radion *Freies Deutschland*.

Efter krigsslutet 1945 återkom Leonhard till sin barndoms Berlin. Nu som medlem av Gruppe Ulbricht med uppdraget att bygga upp ”*de tyska självförvaltningsorganen*” i den ryska ockupationsdelen.⁶ Hans beundran för Stalin var obruten om än naggad. 1949 tog dock Leonhard ställning för de jugoslaviska titoisterna. Det var ett brott med den Moskvatrogna tyska partilinjen och Leonhard fick fly till Belgrad där han kom att arbeta som reporter för radio Belgrads tyskspråkiga sändningar. 1950 flyttade han till Västtyskland och han har därefter forskat om stalinismen och om Sovjetunionen / Ryssland.⁷

Socialismens förutsättningar och realiteterna

När bolsjevikerna grep makten i Ryssland 1917 var de övertygade om att deras initiativ skulle sporra arbetarrörelsen internationellt att göra detsamma.

Revolutionen skulle enligt Lenin och flertalet bolsjeviker fullbordas världen över eftersom de revolutionära partiernas uppror i de industrialiserade länderna i Europa skulle sammanfalla med de nationella frigörelseupproren i de koloniala områdena. skriver Leonhard.⁸

Så skedde också men ingenstans ledde dessa uppror, i slutet på det första världskriget, till en ny lyckosam revolution. Ryssland förblev den enda arbetar- och bonderevolutionen och det nya Rådssyssland kom att bli internationellt isolerad.

Dessutom bröt det ut ett inbördeskrig i landet då de tidigare makthavarna – med stöd av utländska trupper från Storbritannien, Frankrike, Kina och USA m.fl. stater – under åren 1918-1921 försökte att strypa den unga republiken. Inbördeskriget i Ryssland blev brutalt och nådalöst. De kommunistiska ledarna, inbegripet Vladimir Lenin, var tvungna att ta till hårda åtgärder. Till på köpet uppstod en förödande hungersnöd. De folkliga stämningarna i landet kastades om. Revolutionsglöden som rått i begynnelsen falnade och vid 1924 var förhoppningen om en världsrevolution förbi. Men inbördeskriget innebar inte enbart detta, skriver Leonhard.

Det medförde också en strukturell förändring av bolsjevikpartiet, (...) Under kriget förstärktes dess

Översättning. Knut Stubbendorff. Stockholm: Albert Bonniers förlag, 1954. På marxistarkivet: [Mina 13 ryska år](#)

⁶ Vad det betydde i praktiken berättar Leonhard. Walter Ulbricht klargjorde att även om socialdemokrater, borgerliga eller partilösa utsågs för olika statliga, kommunala etc befattningar så gällde ”*Saken är ju alldeles klar: det måste verka demokratiskt, men vi måste ha allting i våra händer*”. W. Leonhard. *Revolutionens ...* sid 235.

⁷ Här ska endast några av Wolfgang Leonhard böcker anges. – *Det nya Sovjet. [Sovjet ohne Stalin, som behandlar åren 1953 — 1962]* Översättning. Ingemar Lundberg, Kjell Säfström. Stockholm: Rabén & Sjögren, 1962. - 381 sid. – *Three faces of Marxism. The political concepts of Sovjet ideology, maoism, and humanist marxism.* New York: Holt, Rinehart and Winston, 1974. -497 sid. – *Was ist Kommunismus? Wandlungen einer Ideologie.* Munchen: Bertelsmann, 1976. -269 sid. – *Betrayal. The Stalin-Hitler Pact of 1939.* New York: St. Martins Press, 1989. -215 sid. – *Das kurze Leben der DDR. Berichte und kommentare aus vier Jahrzehnten.* Stuttgart: Deutsche Verlag-Anstalt, 1990. -238 sid.

⁸ W. Leonhard. *Anmerkungen ...* sid. 88.

administrativa karaktär, så att det stegvis förvandlades till en byråkratisk maktapparat.⁹

Häri låg grunden till att partiets generalsekreterare Josef Stalin, som själv under revolutionen 1917 hade varit mer eller mindre frånvarande i det revolutionära skeendet, kunde bli den främste företrädaren för denna nya härskargrupp.

Mot slutet av sitt liv hade Lenin inget förtroende kvar för honom och yrkade i sitt testamente på att han skulle avsättas från befattningen.¹⁰ Leonhard skrev i en tidigare bok.

De första tecknen till uppkomsten av en ny härskande grupp i Sovjetunionen visade sig redan under Lenins tid. Under åren omedelbart efter oktoberrevolutionen varnade Lenin själv upprepade gånger mot ”byråkratin”. Därmed menade han ingalunda endast ett dåligt arbetssätt, slöseri och försumlighet i myndigheternas arbete. Han definierade ”byråkratin” som ”privilegierade personer, som blivit främmande för massorna och står höjda över dem”. 1920 förklarade Lenin att Sovjetunionen var ”en arbetarstat med byråkratiska utväxter”; i mars 1921 talade han om ”byråkratiska kräftskador” och klagade över att ”den byråkratiska apparaten blivit så jättestor”; på sommaren 1921 talade Lenin till och med om ”ett partiellt återuppstående av byråkratin inom Sovjetunionen” och sade, att ”detta onda har blivit ännu tydligare och ännu mer hotande”.¹¹

Men det blev Stalin som, genom ett flertal manipulationer, till slut kom att eliminera verkliga och inbillade motståndare och befästa en diktatur i landet – i namn av proletariatets frigörelse.

Den nya läran – som därefter trumfades ut – var; revolutionära framgångar i världen är avhängliga av Sovjetunionens styrka och makt.

Leonhard skriver

Enligt Stalin var utvecklingen för en världsrevolution inte längre — såsom hos Lenin — avhänglig av de revolutionära rörelserna i världens olika länder, utan den berodde på hur Sovjetunionens politiska, vetenskapliga och militära styrka utvecklades. Förstärkningen av Stalins stat bestämde således de kommunistiska partiernas framtidsutsikter i världen — inte tvärtom. 1936 strök Stalin begreppet världsrevolution helt och hållet från sin agenda.¹²

En amerikansk tidningsredaktör Roy Howard fick intervjuja Stalin just det året. På frågan om hur det stod till med planerna för världsrevolutionen svarade Stalin

”Dylika planer har vi aldrig haft. Det är en missuppfattning.” En tragiskt missuppfattning frågade Howard. ”Nej, en komisk eller tragikomisk missuppfattning” svarade Stalin.¹³

Leonhard sammanfattar.

Så fulländades i praktiken – såsom i de politiska uttalandena – övergången från den leninistiska internationalismen till en sovjetpatriotism och senare till en rysk stormaktschauvinism.¹⁴

Den reellt existerande stalinismen – odemokratin

I sitt tal ”Om förslaget till Sovjetunionens författning” den 25 november 1936 rättfärdigade Stalin den nya diktaturen.

⁹ W. Leonhard. *Anmerkungen ...* sid. 25.

¹⁰ Se Moshe Lewin. *Lenins sista strid*. Översättning. Anita Rennby. Stockholm: Gebers, 1968. På marxistarkivet: [Lenins sista strid](#).

¹¹ W. Leonhard. *Det nya Sovjet. ...* sid. 15.

¹² W. Leonhard. *Anmerkungen ...* sid. 89.

¹³ ”J.V. Stalin. Interview Between J. Stalin and Roy Howard.” [publicerad i Pravda (Moskva) den 5 mars 1936] i: J. Stalin. *Works*. Vol 14 (1934-1940). London: Red Star Press, 1978. sid.133-147. På marxists.org: [Interview Between J. Stalin and Roy Howard](#)

¹⁴ W. Leonhard. *Anmerkungen ...* sid. 89.

”Det finns inte längre någon kapitalistklass inom industrin. Det finns inte längre någon kulakklass inom jordbruket. Det finns inte längre några köpmän och spekulanter på varuomsättningens område. Det visar sig således att alla utsugarklasser är likviderade (...)

Det innebär att Sovjetunionens proletariat förvandlats till en fullkomligt ny klass, till Sovjetunionens arbetarklass, som avskaffat det kapitalistiska hushållningssystemet, befast det socialistiska ägandet av produktionsverktygen och -medlen och som styr sovjetsamhället framåt på kommunismens väg.

Som ni ser, är Sovjetunionens arbetarklass en alldeles ny, från exploatering frigjord arbetarklass, vars like mänsklighetens historia hittills aldrig skådats.”¹⁵

Det var ett uttalande som gjorde ett starkt intryck på opinionen, för då fanns inte den kunskap vi har idag. Leonhard skriver.

Vid tiden, när Stalin förkunnade socialismens seger och ett slut på all utsugning i landet, påbörjades den ”*stora utrensningen*”. Mellan 1936 och 1938 ska minst 4 miljoner — enligt andra uppskattningar 7 miljoner — människor ha fångats in och förts till arbetsläger. Det betyder att mellan 5 000 till 10 000 människor arresterades varje dag i två år.¹⁶

Wolfgang Leonhard skärskådar ett antal företeelser som utmärkte det antisocialistiska stalinistiska samhället. Jag ska nämna tre av dem.

Exemplet: Jordbrukets kollektivisering.

Den värsta åtgärden som Stalin, i namn av ”*socialismens uppbyggnad*” gjorde var jordbrukets kollektivisering (...) Att kollektiviseringen inte handlade om en ”*socialistisk omgestaltning av jordbruket*” och om ”*jordbrukarnas frigörelse från storböndernas utsugning*” klagas av faktumet att 80 procent av storbönderna i verkligheten var självständiga bönder utan inhyrd arbetskraft.¹⁷

Vad som för Marx och Engels rörde sig om generationer, dvs att privatägandet till jord och mark skulle församhälleligas, genomdrev Stalin mot de berördas vilja och med brutalt våld på några år.¹⁸

Kollektiviseringen innebar deportationer, omfattande hungersnöd, mord och 2 miljoner — enligt andra beräkningsgrunder — 10 miljoner människors död.

Exemplet: Revolutionens jämlikhetsideal.

Under 1930-talet igångsattes en kritik av jämlikhetsidealen från revolutionsåren. Vad man kallade ”*nivellering*” [göra alla lika, likriktat] begäbbades tills jämställdheten som mål utmönstrades ur politiken.

Redan i slutet på 1925 förklarade han att man inte ska leka med frasen jämlikhet, då det är en lek med elden. Han förklarade att ”*åtskillnaden mellan kvalificerat och okvalificerat arbete måste vidmakthållas under socialismen. Liksom efter klassernas upphävande*”. Därför måste man ”*avskaffa nivelleringen och utrota den*”. (...) senare tillade han att ”*nivelleringen inte har något gemensamt med den marxistiska socialismen*” (...) Avståndstagandet från det marxiska jämlikhetsidealet och bekämpandet av ”*nivelleringen*”, som var ett begrepp Stalin införde, tjänade syftet att rättfärdiga de växande sociala klyftorna och den maktavande elitens ökade privilegier.¹⁹

¹⁵ J.V. Stalin. *Leninismens problem*. Stockholm: Arbetarkulturs förlag, 1941. sid. 715-716. Lättare tillgängligt är den engelska översättningen ”On the draft constitution of the USSR” i: J. Stalin. *Works*. Vol 14 (1934-1940) sid. 151-197. På marxists.org: [On the Draft Constitution of the U.S.S.R](http://marxists.org/On_the_Draft_Constitution_of_the_U.S.S.R)

¹⁶ W. Leonhard. *Anmerkungen ...* sid. 118-119.

¹⁷ W. Leonhard. *Anmerkungen ...* sid. 78.

¹⁸ W. Leonhard. *Anmerkungen ...* sid. 97.

¹⁹ W. Leonhard. *Anmerkungen ...* sid. 95.

Exemplet: Statens förstärkning.

Marx och Engels ansåg att den socialistiska revolutionen skulle inleda det klasslösa samhället och statens bortdöende. Lenin hade noterat att klasskampen skulle ta sig andra former. Stalin omtolkade detta till att kapitalistiska element skulle uppträda som borgerliga intellektuella.

Den ständiga betoningen av en skärpt klasskamp under perioden av det socialistiska uppbygget (efter att det inte längre fanns några storgodsägare och kapitalistiska företagare) var ett tydligt faktum på att Stalin var klar över befolkningens motstånd mot de åtgärder som hans regim vidtog. Senare förklarade Stalin att klasskampens skärpning var ett grundvillkor för att uppnå det klasslösa samhället. (...) Därmed lade Stalin grundstenen för en mycket mer vittomfattande och än mer betydelsefull förändring — hans nya lärosats om statens förstärkning som det centrala målet för den socialistiska revolutionen istället för Marx' och Engels statens bortdöende.²⁰

Marx' och Engels tanke om den sociala omvälvning som en fredlig omgestaltning av samhället hade ersatts med uppfattningen om en våldsamt ”*socialistisk revolution*” under ledning av partiet. Marx och Engels hade sett ”*proletariatets diktatur*” som en kortvarig nödvändig förstukvist. Den politiska makten skulle ligga i händerna på valda organ, som skulle kontrollera den verkställande makten, ingen befattningshavare eller ämbetsman skulle ha en betalning som översteg en arbetarlön. Under Stalin blev emellertid begreppet ”*proletariatets diktatur*” använt för att rättfärdiga ett byråkratiskt system som försvarade sina privilegier med våld. Stalin förändrade inte bara den marxistiska ideologin. Hans herravälde präglade även den sovjetiska vardagen, som på en kort tid fjärmade sig från idealen om frihet och jämlikhet så att det inte har sin like i historien.²¹

Bakom omläggningen av det ”*socialistiska uppbygget*” fanns således en realitet av ojämlikhet, ett privilegierat toppskikt, en fullständig frånvaro av demokrati, icke-existerande mänskliga rättigheter, en kvardröjande fattigdom och socialistiska principer endast som munväder. Sovjetunionen låg miljontals mil från allt vad som är socialistiska principer.

Bolsjevikernas ledning – de som hade lett revolutionen – undgick naturligtvis inte den nya härskargruppens terrorpolitik. Av de personer som Lenin nämnde i sitt testamente som framtida ledare avrättades Grigorij Zinovjev, Lev Kamenev, Nikolaj Bucharin och Georgij Pjatakov. Leo Trotskij landsförvisades och mördades 1940 av en av Stalins agenter. Av de sammanlagt 21 personerna som 1917 utgjort Centralkommittén dvs partistyrelsen fanns det bara en ursprunglig kvar, Josef Stalin.

Att Stalin av sin samtid sågs och av historiker fortfarande ses som en skrupelfri härskare med järnhårda nypor härstammar främst från den systematik med vilken han genomdrev den stora utrensningen 1936-38. Men den bilden av honom är ofullständig säger Leonhard. Efter de närapå fatala blunderna, såsom likvideringen av Röda arméns ledning 1937 och det politiska misstaget av en icke-angreppspakt med Hitler, strax innan det andra världskriget, var Sovjetunionen långt ifrån förberedd när Nazi-Tyskland anföll på bred front.

Intill det sista ögonblicket trodde inte Stalin att Hitlers Tyskland skulle anfälla Sovjetunionen. (...) När han till slut var så illa tvungen att inse att han hade gjort ett ödesdigert misstag försvann han till sin datja och satte igång med att supa. Först efter två veckor efter det tyska anfallet lät han höra av sig. Men hans radiotal till medborgarna var en katastrof Han mumlade. Och hans ord var nästintill oförståeliga. Radioutsändningen skulle aldrig mera återges. Senare gjordes en nyinspelning men då med en arg och kampvillig stämma.²²

²⁰ W. Leonhard. *Anmerkungen* ... sid. 98-99.

²¹ W. Leonhard. *Anmerkungen* ... sid. 111.

²² W. Leonhard. *Anmerkungen* ... sid. 157-159.

Stalinismen inför mänsklighetens dom

Det var Sovjetunionen som kuvade Nazi-Tyskland och Stalin och stalinismen kom förstärkt ur det andra världskriget. För miljoner människor världen över förkroppsligade således Stalin paradoxalt nog kampen för en bättre och rättfärdigare värld. I maj 1945 stod Stalin på höjden av sin makt. Han dog 1953 och 1989 var hans ”socialism” all – slängd på soptippen.

Bolsjevikernas ursprungliga ledare Lenin hade varit mycket klar över att Rysslands socialistiska framtid var avhänglig av att revolutionen spreds. I till exempel en av sina böcker, *'Radikalismen' kommunismens barnsjukdom* (1920), svarar han på frågan

”I vilken mening kan man tala om ryska revolutionens internationella betydelse?” med (...) ”att efter den proletära revolutionens seger i låt vara bara ett enda av de framskridna länderna med all sannolikhet ett tvärt omslag kommer att inträda: Ryssland kommer snart därefter att bli inte ett mönsterland, utan åter ett efterblivet land (i ”sovjetisk” och socialistisk mening).”²³

Alltså på tvärs med Stalins och stalinisternas uppfattning om Sovjetunionen som den ledande nationen, dvs ”socialism i ett enskilt land” (kodifierad med Sovjetunionens nya författning 1936).²⁴

Och att revolutionen i världen måste utgå från varje lands realitet hade Lenin återkommit till vid ett flertal tillfällen.

(...) Lenin hade på hösten 1916 förklarat att folken inte skulle nå fram till socialismen ”på alldeles samma väg” utan att de skulle ”ge sin egenart åt de olika sidorna av samhällslivet”.

Vid bolsjevikernas åttonde partikongress i mars 1919 hade Lenin framhållit för delegaterna: ”Man får inte dekretera [befalla] någonting från Moskva”. I sitt tal på Kommunistiska internationals tredje kongress år 1921 hade han vänt sig till de utländska kamraterna och förklarat:

”Kommunistiska internationals kommer aldrig att kräva att ni skall slaviskt efterapa ryssarna”. (...) Lenins ord vid Kominterns fjärde kongress år 1922, då han gjorde sig lustig över de utländska funktionärer, som *”hänger upp ryska resolutioner som helgonbilder i hörnet och knäfaller framför dem”.* (...) Lenin hade sagt vid februarirevolutionen 1917: *”Det har blivit det ryska proletariats ärofulla lott att (...) inleda raden av revolutioner. Men idén att betrakta det ryska proletariats som det utvalda bland alla länders proletariat är oss absolut främmande.”²⁵*

Var då den ryska maktomvälvningen förlorad på förhand när världsrevolutionen uteblev? Hade de bolsjevikledare, som inte var för en revolution, gjort det bättre? Det kan vi inte veta. Vad vi däremot vet är att Stalins & komp. stämpel, på Sovjetunionen och de kommunistiska partierna internationellt, har skadat det socialistiska projektet exempellöst allvarligt. I klartext sagt, varken diktatorns oinskränkta makt, förföljelserna, arbets- och strafflägren, terrorn, de

²³ V.I. Lenin. *'Radikalismen' kommunismens barnsjukdom*. Moskva: Progress & Stockholm: Arbetarkultur, 1974. sid 5-6. På marxistarkivet: ["Vänsterismen" – kommunismens barnsjukdom](#)

²⁴ Om Lenins uppfattning av socialismen se Marcel Liebman. *Leninism under Lenin*. Översättning Brian Pierce. London: Jonathan Cape, 1976. I svensk översättning av Göran Källqvist (på marxistarkiv.se): [Lenins leninism](#).

Se också kommentaren av Ernest Mandel. ”Liebman and Leninism”. Översättning Brian Pierce i: *The Socialist Register* 1975. London: The Merlin Press, 1975 sid. 95-114. I svensk översättning av Göran Källqvist (på marxistarkiv.se): [Liebmans leninism](#).

Se även Neil Harding. *Lenin's Political Thought. Theory and practice in the Democratic and Socialist Revolutions*. Chicago: Haymarket Books, 2009. Se recensionen av Mark L Thomas ”Hur Vladimir Lenin tänkte” (på marxistarkiv.se: [Neil Harding, "Lenin's Political Thought"](#)) samt de två recensionerna av Paul D'Amato ”Lenin's Marxism” och ”Lenin and World Revolution” i: *International Socialist Review* (New York) Issue 72, July-Aug 2010 & Issue 74, Nov-Dec. 2010 ([www.isreview.org/issues/72/rev-lenin.shtml](#) resp. [www.isreview.org/issues/74/74.shtml](#))

²⁵ W. Leonhard. *Revolutionens ...* sid 331-333

falska beskyllningarna, de framtvungade bekännelserna, avrättningarna eller den allsmäktiga hemliga polisen har befrämjat ”socialismen”. Och metoderna kunde naturligtvis inte förhindra att Sovjetunionen 70 år efter sin tillkomst pös ihop som den misslyckade pudding den var.

Kan vi säga adjö till stalinismen? Wolfgang Leonhard understryker att boken *Anmerkungen zu Stalin* inte är någon biografi över Stalin vari hans liv och levnad med alla vetenskapliga anspråk undersöks i detalj utan att boken är noteringar i marginalen, som Leonhard har tecknat ner, eftersom han ser att stalinismen har getts nytt blod.

När Stalin på nytt prisas som en stor ledare och som en patriot som höjde landet till en stormakt då bespottas inte endast de miljontals döda som det kostade utan alla andra som stalinismen förföljde. Jag ser detta som en fara för idag. Ty så länge som inte Stalins förbrytelser erkänns som en del av landets historia kan det aldrig uppstå något demokratiskt samhälle i Ryssland.²⁶

De kvarvarande stalinister som ser sig som efterföljare till Karl Marx och Friedrich Engels borde således ta sig en noggrann fundering över vad författarna skrev i det Kommunistiska manifestet.

*”I stället för det gamla borgerliga samhället med dess klasser och klassmotsättningar framträder en sammanslutning i vilken var och ens fria utveckling är förutsättningen för allas fria utveckling.”*²⁷

För andemeningen där är något helt annat än den Stalin hävdade.

(...) förklarade han på ett möte för ekonomer den 23 juni 1931: *”Glöm ej, att vi själva i dag ställer bestämda krav på arbetarna. Vi kräver av dem arbetsdisciplin, ökat arbete, rekordprestationer”* (...) ”Vi” – det var just den härskande samhällsgruppen, som hade rätt att ställa fordringar på de andra, på arbetarna. I mars 1937 använde Stalin själv i ett tal uttrycket *”partiets ledande grupp”* och i ett tal efter segern 1945 liknade han sovjetstaten vid en jättstor maskin, befolkningen vid små skruvar och den härskande gruppen vid dem som betjänar maskinen.²⁸

Det bör således inte förvåna någon att Stalin såg sig tvungen ...

(...) de sammanlagt 383 dödslistor med 44 000 namn på högre funktionärer bar hans underskrift. 39 000 namn är försedda med ett ”R” (för ”Rastrjel”, skjutas).²⁹

Stalinismen med sina GULAG:s arbets- och straffläger i Sovjetunionen, maoismen med sina massförföljelser under kulturrevolution i Kina, de Röda khmererna med massmorden i Kambodja m.m., liksom stalinisternas hårdnackade motstånd mot en öppen diskussion och demokrati i den organiserade arbetarrörelsen i de industrialiserade länderna är fakta som inte kan bortförklaras. Vi ställs därmed inför frågan: hur ska vi undvika en upprepning? Wolfgang Leonhards bok *Anmerkungen zu Stalin* är ett välkommet bidrag i det förberedelsearbetet.

De wereld morgen. be (Bryssel). Den 28 februari 2011. Bearbetad översättning och noter Per-Erik Wentus.

²⁶ W. Leonhard. *Anmerkungen ...* sid. 184.

²⁷ Karl Marx & Friedrich Engels. *Kommunistiska manifestet*, samt Leo Trotskijs [Kommunistiska manifestet 90 år](#) (1937). Översättning Per-Olof Mattsson. Stockholm: Bokförlaget Röda Rummet, 1994. sid. 30.

²⁸ W. Leonhard. *Det nya ...* sid. 16.

²⁹ W. Leonhard. *Anmerkungen ...* sid. 137.